

⊕ SZÖVEG: WEROVSZKY VERA

A MASZK MÖGÖTT JANUS-ÁLARC

A leesett hó napokig nem olvadt el. Eszünkbe jutottak az édes ünnepek, amik széppé varázsolják a dermesztő hónapokat: a karácsony illata, a mézeskalácsé, a fahéjé, a forralt boré, a narancsos étcsokié. Hát a fenyő illatára emlékezünk-e még? És a hideg hóéra a téli reggeleken? Vagy a téltemető farsangokra, amikor álarcot húzunk? Nem csak képletesen, hanem valódi álarcot, ami mögött bárkik lehetünk?...

Már az ókori görögök is képben voltak. Történeti feljegyzések szerint Teszpisz az első hellén, aki a nagyközönség előtt – törkölyel bemázolva – elfedte arcát. Később pedig falevelekkel borította annak jelzésül, hogy nem a saját, hanem más képében beszél. A vallási ünnepeken a chorusok szüneteit – a nép szórákoztatására és a figyelem lekötésére – előadásokkal töltötte ki. Így született meg az amerikai futballkupa-döntő nagyszünetének és talán a reklám elődje... Az akkori, óriási amfiteátrumokban játszott színdarabok alapvető velejárója volt az álarc, s folyton finomulva, végül vászonból készített, kifestett maszkká alakult...

Maszkok Pestről

... Ahogy most a Soroksári úton is, ahol épp dús hajzattal vonják be. Igen, itt, a Soroksári úton van egy rejtett műhely, ahol a Borgiák-sorozat és még megannyi film maszkjai születnek. Odakinn hideg van, idebenn meleg. Egy hangárszerű gyárépületben vagyunk, állati és emberi hullák terülnek el a földön. Ragadozó halak lógnak melletttem. Megkérdezem, megérinthezem-e őket?

A halak puhák, érintésük is élethű. Hirtelen elkapom a kezem.

Iván, aki gyerekkora óta akart maszkokat készíteni, a Csillagok háborúja bemutatója után döntötte el, hogy maszk- és bábumester lesz, hozzá pedig elvégezte a Képző- és Iparművészeti Főiskolát is.

Maszkok a világ szinte minden részén születnek, Mohácstól az amazonasi háncs- vagy tollálarc-

FOTÓ: WEROVSZKY VERA

készítő helyszínéig. Szerepkörük is igen változatos: szelleműzők, temetési és engesztelőszerartás-kellékek, harci díszek vagy épp színpadi eszközök. Készíthetik őket átlagemberek, de mesterek, művészek is. Iván és munkatársai az utóbbiak közé tartoznak.

Csak férfiakat látok a műhelyben. Eszembe ötlök, amit az Országos Széchényi Könyvtárban olvastam a maszkokról: „Készítésük sok törzsnél a férfiak privilégiuma, az alkotás gyakran titkos keretek között zajlik.” Ivánék is szigorúan őrzik titkaikat – csak öt hónapos egyeztetés után tudtam bejutni hozzájuk.

MŰANYAGON KERESZTÜL A VILÁG

Morpheus, egy másik világ kulcsának őrzője. A valóságot és a maszkot vékony határ választja el egymástól

SOK TEST, EGY LÉLEK

A maszkkészítő műhely mögötti folyosón lajstromozva lógnak a műhullák, hogy bármikor lekasztassanak belőlük egyet-kettőt, ha szükség van rájuk. Időtállóak, műanyagból készültek, talán sohasem bomlanak el

FOTÓ: WEROVSZKY VERA

VÉR NÉLKÜLI VÁGÓHÍD – Talán nem véletlen, hogy a ló mellett itt is fekszik ember. Ősi kapcsolatunk 6500 évre nyúlik vissza. Négylábú társainkat különösen nehéz megformálni, fotók tucatjai sorakoznak az asztalokon és a lószőr terén is nagy választék áll rendelkezésre. Hiszen a holtaknak is élethűeknek kell lenniük...

Tökéletességre törekedve

Egy félmeztelenre vetkőzött férfit pillantok meg, akinek nagy seb tátong a torkán.

– Van egy aktuális jelenet, ahol az egyik szereplőnek elvágják a torkát, azt teszteljük épp most.

A vért egy csövön vezetik alulról a sebbe, a cső végén egy pumpa működik – mindez persze a jövőendő nézők számára láthatatlanul.

Egy frissnek és még melegnek tűnő lótetem mellett haladunk el, de a mester megnyugtat, hogy az is csak gyanta és festék. Jó lenne, ha az életben még sok mindenről kiderülne, hogy csak gyanta és festék... Mindent pontosan, iparszerűen, de művészién gyártanak.

– Inkább úgy mondanám, mesterien: csak semmi filozófia! Megrendelésre dolgozunk – pontosít Iván.

Ahogy a törzsi maszkkészítők is teszik, akik meghatározott céllal alkotják maszkjaikat. A feladat a körülöttük lévő világ befolyásolása, a valóságos kép átalakítása. Jelképezni azt, amit kifejezni sze-

retnének, miközben minden mást elrejtünk. A maszk kettős természetű. Janus-arcú: van belseje és külseje, hogy elrejtessen és megmutasson. Ám nem csak ezért.

Gergőhöz érünk, előtte műanyag maszk-öntőformák hevernek. Többet is önt egyszerre. A teremben neon világít. Nagy asztalon sorakoznak a fejek negatívjai.

– Mindegyik forgatási napra új arc kell?

– Annyi nyak, ahány nap forgatás.

A maszk ugyanis tökéletesen is illeszkedhet viselőjére – és ez esetben abszolút élethű –, de ekkor csak egyszer használható, mint minden igazi arcmás. Ha leveszik, a levétel során úgy megsérül, hogy többet nem lehet újra felvenni. Ám olyan maszkot is készíthetnek, amely nem illeszkedik rendesen: látszik, hogy csak álarc, nem igazán élethű, de többször fel- és levehető. Így van ez az életben is, nemde?

GÉGEMETSZÉS

A sebet többször is fel kell próbálni. A sebesült kezében ott a pumpa, amin keresztül a vért a sebbe juttatja. És ez élethűbb, mint a vérpatron

MŰHELYMUNKA

A szereplő előtt az egyik maszkkészítő is felpróbálja a sebesüléseket. A kerubok és a csontváz nyugodt mosollyal veszik tudomásul: ezúttal átverték őket. A 14. század közepe után kezdték el a halált csontváz képében ábrázolni. Porból lettél és porrá leszel. Itt műanyagból lettél és műanyagká lettél

FOTÓ: WEROVSKY VERA

FOTÓ: WEROVSKY VERA

FOTÓ: WEROVSKY VERA

LÁRVAARC
Minden híres emberről
őriznek egy-egy
másolatot. Plasztikai
sebész helyett is jól
jönne, és talán a
műanyag arc örökké él

**MIBŐL LESZ
A CSEREBOGÁR?**
A maszkmesterré vá-
láshoz nélkülözhetetlen
a felsőfokú művészeti
képzés, hiszen az
élethű ábrázolás gyak-
ran elengedhetetlen

Élők és holtak

Megtapintom az asztalon lévő anyagokat: valódi lófarok és lószőr. A mai mesterek mégiscsak visszanyúlnak az őseikhez.

– A kelmék a szúcstól jönnek. Van tehénbőr, lóbőr, menyét, szarvas, meg mindenféle. Ezek a maszkok A Klád-atlasz című filmbe készültek, ami a héten jön ki.

A maszkok bőre pont olyan, mint a miénk, a szemükben tekintet, és a hajuk is úgy nő ki a fejből, mint a miénk. Mérheterlenül jobbak, mint a panoptikumokban. Megborzongok.

Testük nincs. Megérintve pont olyanok, mint mi, csak hidegek, mint egy hulla, de a ráncaik, bőrük... valóságosnak tűnnek. Speciális műanyagokból állnak össze.

Nézem a maszkokat. A frissen kiöntöttek

mintha halotti maszkok lennének: olyat pedig csak múzeumban láthatunk. Nekem utoljára a Szépművészeti Múzeum Múmiák kiállításán volt hozzá szerencsém...

Eszembe jut Goethe maszkja. De már az ókorban is készítettek halotti maszkokat. Igazi virágkorukat azonban csak a 19. században élték. Akkoriban vált divatossá, hogy egy-egy híres emberről halála után arcmintát vegyenek. Így Haydnról, Beethovenről, Straussról is. Persze ez még életükben is megtörténhetett, de ha az áll leesett, az arc nagyon kisimult – alighanem halotti maszkkal van dolgunk. 1830-ban Kisfaludy Károly volt az első magyar író, akiről így maszkot készítettek, de 1876-ban Deák Ferencről, sőt később Adyról is formáltak arcmást.

SABLON ÉS FORMA

Szinte bárki és bármi új életre kelhet, megelevenedhet, sokszorozódhat és átalakulhat

 Gazdasági rádió FM 105.9
A rádióban vendégünk a témáról:
WEROVSZKY VERA, szerzőnk
2012. április 18., 16.35
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

FOTÓ: BÁNHALMI FRUZZSINA

Mestermű

– Először a lehető legélethűbben megmintázzuk az arcot, majd öntőformát készítünk belőle, kiöntjük, s lefestjük.

Az elképesztő eredményt látva ez túl egyszerűnek tűnik. A titokra vagyok kíváncsi, hogy mitől „élnek” a tárgyaik.

– Figyelj! Ez olyan, mintha bemennél egy autógyárba, és megkérdeznéd, mitől megy ilyen jól egy Porsche. Hát mitől? Attól, hogy 25 éve csináljuk.

A haját tüvel varrják bele a szilikonba, ami olyan ragacsos, hogy amikor kihúzzák a tüt, a haj benne marad. Nem tudok ellenállni, szeretném újra megérinteni.

– Nyugodtan, nem lesz semmi baja.

Mintha emberhez érnék...

De a legkísértetiesebb a szem. Hiszen mind néznek rám.

– Pedig csak műgyantából, több rétegből vannak felöntve.

Iparosmesterek – ahogy Michelangelóék és Stradivariék is, akik megrendelésre dolgoztak arisztokratáknak, királyoknak és pápáknak. Kortársaik közül viszont kiemelkedhettek, hiszen a legjobbak voltak. A művészet azonban csak a 19. században kezd függetlenedni a megrendelőtől, a pénztől. A Medicieket és Leó pápát pedig mára felváltották a filmstúdiók, a nézettség, az olvasottság és a műzeumi látogatók tömegei.

FOTÓ: BÁNHALMI FRUZZSINA

Mindenki megelevenedhet

Kicsit odébb megyünk, és Morpheusz szemez velem, celofánba csomagolva. Azon gondolkodom, hogy megréfálhatnám-e barátaimat egy ilyen maszk felvételével. Nem ismernének fel, az biztos. De Iván lehűti lelkesedésem.

– Egy maszk csak arra az emberre jó, akire gyártjuk.

– Odamentek hozzá, hogy: Hello, Hale Berry!? – hitetlenkedem.

– Igen, és leöntjük a fejét egy speciális gumival.

– S ő ezt tűri?

– Megfizetik érte. Ez a dolga.

Ivánék panoptikumot nyithatnának, annyi ember lenyomatát őrzik. A polc tetején sorakoz-

TAXIDERMIA

– azaz állatpreparáció, ebben az esetben emberekre alkalmazva. Hogyan legyünk kövérek és fogyjunk le egy pillanat alatt?

nak a mellszobrok, az egyikük szája a másik tarkójába lóg. Szürreális látvány. Alattuk meg egy kiöntött csecsemő. És ott van Hofi Géza, Geszti Péter, Pataki Attila is. De a csecsemőn nem tudom túltenni magam...

Iparszerűen, titkosan

Felmászom egy létrára, és átnézek a szomszéd terembe. Lovak öntőformáit látom és egy emberalakot, aki úgy fekszik, mintha elgázolták volna.

– Ez egy olyan negatív öntőforma, hogy ha beöntjük az anyagot, egy hulla lesz belőle.

– Szeretnétek még több hullát gyártani?

Kezdek eltelni a nem mindennapi látványtól...

– Ahogy jönnek a munkák, csináljuk. Ha kell, akkor, igen.

– ... és ha megfizetik.

– Pontosan.

Búcsúzom. A következő mesterfogásokat már nem láthatom. Titok. Mint a törzsi szokások. Csak a beavatottak nézhetik végig, és számúzik a nőket. Ivánék olyanok, mint a bűvészek: szemfényvesztők, hogy megőrizhessék szemünk csillogását.

SELF-CARE

Amikor a férfiak szépítkeznek. Egy-egy seb elkészítése több napra is telhet. De a raktáron vannak daganatok, zúzódások, dudorok és vágások is (jobbra)

ANYAKOMPLEXUS

A haját szálanként, tüvel vitték be a fejbőr alá (lent)

Epilógus. Kilátás Velencére

Az álarc Velence szimbólumává vált. Mindig ez a tengeri, cölöpökre épülő város jut róla eszembe. Én is őrzök egyet, színt csempész a szobámba, s olyan jó az ottani forgatagra gondolni. A velenceiek azonban annak idején még mint praktikumot vezették be a maszk viselését.

A gazdag városállamban – a virágkor idején, amikor a többség igencsak tehetős volt – más élet folyt, mint máshol... A világ minden csücskéből érkeztek a prémek és kincsek, s a polgárok nem igazán akarták, hogy a többiek tudják, milyen üzletek köttetnek. Maszk került az arcok elé, s így – talán – minden ügyfél egyenlő lapokkal indulhatott. Később a városlakók rájöttek, milyen egyéb lehetőségeket rejt még az álarcviselés: szerencsejáték, pástororák – mind rejtve maradhattak. A nők egyre kihívóbban öltözködtek, a papok és az apácák pedig követték a divatot. A kémek és az állam szolgálói sem lepleződtek le a maszkoknak köszönhetően.

A városvezetés egy idő után azonban fenntarthatatlannak minősítette a helyzetet, s véget vetett a folytonos rejtőzködés lehetőségének. A maszkviselést csak nappalanként és egy három hónapig tartó időszakra korlátozták: ez december 26-ával kezdődött, és húshagyó keddig tartott. Ráadásul 1467-ben született egy különös törvény is, ami megtiltotta a férfiaknak, hogy magukat nőnek álcázva apácázárdába lépjenek be. ☹

FOTÓ: WEROVSKY VERA

FOTÓ: BÁNHALMI FRUZZINA